

*Дейнеко Д. О.,**аспірант кафедри міжнародного права**Інституту міжнародних відносин**Київського національного університету імені Тараса Шевченка;**Консульська посадова особа**Посольства України в Королівстві Таїланд*

АКТУАЛЬНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА АСЕАН, ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ АСЕАН

Анотація. У 2021 року загальний ВВП Асоціації держав Південно-Східної Азії склав 3.35 трильйона доларів США. Ринок держав-членів АСЕАН є перспективним напрямком для експорту України та технічного співробітництва. За даними статистичної служби АСЕАН за 2021 рік із загального товарообігу Асоціації частка торгівлі з Україною становить усього 0,09%, тобто 3 183 069 863 доларів США. Зважаючи на повномасштабну збройну агресію росії проти України товарообіг України з міжнародними партнерами регіону Південно-Східної Азії значно знизився, проте детальне дослідження актуального стану відносин за результатами 2022 року та визначення шляхів вирішення проблеми науково-дослідницькими інститутами не проводилося. В рамках дослідження автором визначено 4 завдання: 1) дослідити правову основу економічних зносин між Україною та АСЕАН, між Україною та державами-членами АСЕАН; 2) проаналізувати структуру та обсяг товарообігу між Україною та державами членами АСЕАН до та після початку повномасштабної збройної агресії росії проти України; 3) вивчити політику держав-членів АСЕАН у контексті застосування санкцій проти росії; 4) визначити перспективні сфери співпраці та запропонувати найбільш доцільні до обговорення та укладання двосторонні угоди між Україною та державами-членами АСЕАН. За результатами дослідження встановлено, що у 2022 році товарообіг між Україною та країнами АСЕАН становив 1 455 981 000 доларів США. Таким чином загальний товарообіг між Україною та державами-членами АСЕАН за 12 місяців 2022 року знизився на 56% від обсягу торгівлі у 2021 році. У порівнянні експорту України у 2022 та 2021 роках щодо конкретної держави: експорт до Таїланду знизився на 86%, до Камбоджі на 81%, до М'янми на 57%, до Індонезії на 88%, до В'єтнаму на 63%, до Брунею на 99%, до Філіппін на 93%. У публікації проаналізовано сучасний стан інституалізації відносин між Україною та АСЕАН, розроблені пропозиції щодо пріоритетних сфер розвитку договірно-правової бази між Україною та АСЕАН. Досліджено правові аспекти співробітництва з АСЕАН в рамках секторального діалогового партнерства та наголошено на доцільності укладення міжнародних міжвідомчих договорів між Україною та членами АСЕАН з метою досягнення домовленості про преференційну торговельну зону у середньостроковій перспективі. Автором вивчено санкційну політику країн АСЕАН щодо агресії росії проти України та розроблено пропозиції щодо отримання міжнародної підтримки. Насамкінець автор пропонує практичні правові інструменти для покращення економіч-

ного співробітництва, з огляду на потреби ринку АСЕАН та особливості регіону Південно-Східної Азії.

Ключові слова. Україна, АСЕАН, держави-члени АСЕАН, експорт України, економічна дипломатія.

Постановка проблеми. Згідно з п. 145 та п.149 Стратегії зовнішньополітичної діяльності України, затвердженої Указом Президента України від 26 серпня 2021 року №448/2021, Україна докладає зусиль для налагодження співпраці з економічних, торговельних питань із Асоціацією держав Південно-Східної Азії та сприяє залученню інвестицій до промислового та аграрного секторів України з фінансових центрів регіону. Згідно із розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 року №1017-р, окремі держави Південно-Східної Азії було включено до переліку країн які є потенційно привабливими для більшості галузей української економіки і можуть служити орієнтиром для подальшого розвитку експортної діяльності. Зважаючи, що за рік повномасштабної збройної агресії росія завдала збитків інфраструктурі України на суму 143,8 млрд. дол. США автор поставив за мету дослідити механізми надання динаміки економічному співробітництву між Україною та АСЕАН, державами-членами АСЕАН, що прискорить перемогу України.

Стан дослідження. Теоретико-практичне дослідження зносин між Україною та державами членами АСЕАН здійснюється автором з 2019 року. У попередніх роботах досліджувалися: правові аспекти функціонування та інститути Економічної спільноти АСЕАН; регулювання захисту інвестицій в Угоді про всебічне регіональне економічне партнерство; механізми вдосконалення економічної дипломатії України; торгівля товарами між Україною та АСЕАН з детальним розглядом правил, що застосовуються до визначення країни походження товарів в АСЕАН; правова основа та політичні умови мирного співробітництва в АСЕАН; інституалізація відносин між Україною та АСЕАН; правотворчість АТЕС та значення для України; юридичні зобов'язання за Договором про дружбу та співробітництво в Південно-Східній Азії; політична підтримка України державами членами АСЕАН; розгляд концепції зовнішнього партнерства в АСЕАН, зосереджуючись на секторальному партнерстві.

Мета. Глобальною метою дослідження є аналіз та планування заходів економічної дипломатії України у регіоні Південно-Східної Азії, що сприятимуть перемозі України. Автором

визначено 4 завдання: 1) дослідити правову основу економічних зносин між Україною та АСЕАН, між Україною та державами-членами АСЕАН; 2) проаналізувати структуру та обсяг товарообігу між Україною та державами членами АСЕАН до та після початку повномасштабної збройної агресії росії проти України; 3) вивчити політику держав-членів АСЕАН у контексті застосування санкцій проти росії та засудження міжнародно-протиправних дій росії; 4) визначити перспективні сфери співпраці та запропонувати найбільш доцільні до обговорення та укладання двосторонні угоди між Україною та державами-членами АСЕАН.

Виклад основного матеріалу. Економіко-правова характеристика економічних зносин між Україною та АСЕАН.

Станом на березень 2023 року інституалізація відносин між Україною та АСЕАН, як суб'єктом міжнародного права, обмежується набуттям Верховною Радою України статусу Спостерігача Міжпарламентської Асамблеї АСЕАН від 25.08.2021 року [1] та призначенням В.І. Гамяніна Представником України при Асоціації держав Південно-Східної Азії від 10.11.2022 [2]. Зважаючи на відсутність будь-яких угод економічного характеру між Україною та АСЕАН, як суб'єктом міжнародного права, надання економічної характеристики цьому типу відносин не можливе. З іншого боку, у разі ототожнення (*не вітається автором*) загального товарообігу між Україною та державами членами АСЕАН як економічних показників між Україною та АСЕАН, позитивна динаміка відслідковувалася до початку повномасштабною збройної агресії росії проти України. За підсумками 2020 року товарообіг між Україною та державами-членами АСЕАН становив 2,903 мільярда доларів США, за підсумками 2021 року – 3,340 мільярда доларів США [3].

Під час саміту АСЕАН 10.11.2022 року Україна приєдналася до Договору про дружбу та співробітництво у Південно-Східній Азії [4]. Приєднання України до угоди сприяє:

1. консолідації політико-дипломатичних зусиль АСЕАН для протидії агресії росії проти України та будь-яким проявам застосування сили;

2. налагодженню тісних відносин із Секретаріатом АСЕАН та надає Україні правову можливість набути статус зовнішнього партнера АСЕАН;

3. ефективній комунікації з державами-членами АСЕАН щодо взаємовигідного розвитку зовнішньоекономічної діяльності; організації нових ланцюгів постачання в умовах збройної агресії росії; укладення угод економічного спрямування.

Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба висловив бачення перспективи секторальної співпраці між Україною та АСЕАН. Відповідно до статті 44.1 Статуту АСЕАН, міністри закордонних справ АСЕАН можуть надавати державам офіційні статуси: партнера по діалогу, партнера по секторальному діалогу, партнера з розвитку, спостерігача та запрошеної держави [5]. Питання видів та правових особливостей форм зовнішнього партнерства АСЕАН досліджувалося автором у попередній публікації. [6] Стисло пригадаймо відмінність між статусом діалогового партнерства та секторального діалогового партнерства. Діалогове партнерство – найбільш значущий вид зовнішнього співробітництва, який АСЕАН надає своїм міжнародним партнерам. Такі держави відіграють важливу роль у світовій політиці та мають розвинену економіку. АСЕАН співпрацює з великими державами в основному через

двосторонню систему договорів: АСЕАН + 1, АСЕАН + 3. Діалогове партнерство передбачає участь глав держав під час офіційних заходів і характеризується високими економічними та торговельними показниками.

Секторальне діалогове партнерство створюється для співпраці у сферах інтересів, визначених державами, наприклад, медицина чи машинобудування, замість широкого спектру сфер співпраці та, відповідно, відповідальності. Наразі АСЕАН має 6 держав-партнерів по секторальному діалогу. Правовою основою галузевого співробітництва є створення Спільного секторального комітету співробітництва між АСЕАН та її секторальним партнером та угода про Положення про Спільний секторальний комітет співробітництва. З досвіду секторального партнерства Норвегії та Туреччини встановлено, що АСЕАН розраховує на значні фінансові інвестиції держав партнерів, що бажають розвивати секторальне співробітництво.

Найбільш пріоритетними сферами секторального співробітництва між Україною та АСЕАН вважаються інформаційні технології, сільське господарство, енергетика, машинобудування, військово-технічна співпраця та медицина.

Економіко-правова характеристика економічних зносин між Україною та державами-членами АСЕАН

Інтереси України у 10 державах-членах АСЕАН представлені п'ятьма закордонними дипломатичними установами України (ЗДУ), а саме Посольствами України, до складу яких входять економічні сектори (*зазвичай складаються з 1 дипломата*). Більшість Посольств України, окрім держави-перебування представляють інтереси України в інших державах регіону, що передбачає захист економічних та політичних інтересів України, надання консульських послуг та реагування на надзвичайні події за участі українців.

ЗДУ	Держави в яких Посольство представляє інтереси України
Посольство України в Королівстві Таїланд	Королівство Таїланд, Республіка Союзу М'янма, Лаоська Народно-Демократична Республіка
Посольство України у Соціалістичній Республіці В'єтнам	Соціалістична Республіка В'єтнам, Королівство Камбоджа
Посольство України у Малайзії	Малайзія, Республіка Філіппіни
Посольство України в Республіці Індонезія	Республіка Індонезія
Посольство України в Республіці Сінгапур	Республіка Сінгапур, Бруней Даруссалам

Представленість держав-членів АСЕАН закордонними дипломатичними установами в Україні є значно меншою. Це пояснюється у першу чергу незначною кількістю громадян країн АСЕАН в Україні та обмеженою політичною співпрацею у попередні роки. Іншою причиною відсутності більшості представництв держав Південно-Східної Азії є обмежений товарообіг, низький обсяг торгівлі послугами та інвестицій порівняно з іншими державами Європи. Станом на 2021 рік наявна наступна інформація щодо дипломатичних представництв держав-членів АСЕАН в Україні [7]:

1. Посольство Республіки Філіппіни в Україні **відсутнє**. Відповідальною установою є Посольство Республіки Філіппіни в Республіці Польща. Надзвичайний і Повноважний Посол (за сумісництвом) Пані Лея М. Басінанг-Руїз.

2. Посольство Малайзії в Україні **присутнє**. Тимчасова повірена у справах Пані Фадгіла Дауд.

3. Посольство Королівства Таїланд в Україні **відсутнє**. Відповідальною установою є Посольство Королівства Таїланд в Республіці Польща. Надзвичайний і Повноважний Посол (за сумісництвом) Пані Ураса Монгкольнавін.

4. Посольство Республіки Індонезія в Україні **присутнє**. Тимчасовий повірений у справах Пан Торанг Пакпахан.

5. Посольство Республіки Сінгапур в Україні **має резиденцію у Сінгапурі**. Надзвичайний і Повноважний Посол Пан Саймон Тензінг Де Круз з резиденцією у Сінгапурі.

6. Посольство Соціалістичної Республіки В'єтнам в Україні **присутнє**. Надзвичайний і Повноважний Посол Пан Нгуєн Хонг Тхакх.

7. Посольство Королівства Камбоджа України **відсутнє**.

8. Посольство Лаоської Народно-Демократичної Республіки в Україні **відсутнє**.

9. Посольство Бруней Даруссалам в Україні **відсутнє**.

10. Посольство Республіка Союзу М'янма в Україні **відсутнє**.

Варто додати, що Україна працює над розширенням дипломатичної присутності у світі. Протягом 2020-2022 років Україна працювала над правовими та технічними питаннями відкриття Посольства України в Республіці Філіппіни. 10 листопада 2022 року міністра закордонних справ Республіки Філіппіни Енріке Манало було інформовано про намір України відкрити дипломатичне представництво України в Манілі. 13 березня 2023 року МЗС було оголошено публічний конкурс на зайняття посади Посла України в Республіці Філіппіни. [8].

Україна та кожна з держав-членів АСЕАН є членами Світової організації торгівлі (СОТ). Філіппіни, Малайзія, Індонезія, Сінгапур, М'янма, Бруней Даруссалам є членами СОТ з 1995 року, Камбоджа з 2004 року, В'єтнам з 2007 року, Лаос з 2013 року, а Україна з 2008 року. Преференційних угод, що знижують тарифи, або сприяють зменшенню нетарифних бар'єрів між Україною та державами членами АСЕАН немає. Україна не виступала стосовно держав-членів АСЕАН ані у якості позивача, ані у якості відповідача у механізмі вирішення спорів СОТ [9]. У якості третьої сторони України була залучена до наступних проваджень:

1) Справа DS592 за позовом ЄС проти Індонезії щодо сировини. Справа WT/DS592 стосувалася виробництва нержавіючої сталі, а також міжгалузевої схеми звільнення від сплати імпортного мита за умови використання вітчизняних товарів замість імпортованих;

2) Справа DS529 за позовом Індонезії проти Австралії щодо антидемпінгових заходів щодо паперу. Рішення про демпінгове мито щодо копіювального паперу формату А4 було відкликано;

3) Справа DS490 за позовом Тайваню проти Індонезії щодо виробів з металу. У підсумку запобіжний захід щодо металів був скасований;

4) Справа DS480 за позовом Індонезії проти ЄС про демпінгові заходи щодо біодизеля з Індонезії. За результатами розгляду справи ЄС скасував заборону на імпорт пального з Індонезії та Аргентини.

Договірно-правова база та порівняльний аналіз структури та обсягу товарообігу України з державами-членами АСЕАН у 2021-2022 рр.

Стан будь яких відносин, зокрема економічних, не виходить з того який сьогодні рік та які публічні заяви вислов-

люються щодо спільної взаємодії держав. Об'єктивна сторона динаміки розвитку торговельно-інвестиційних відносин між державами залежить від: 1) виконання укладених договорів обов'язкового характеру; 2) здійснення переговорних процесів та підготовки до укладення нових угод; 3) фахової роботи відповідальних осіб за здійснення зовнішньоекономічної діяльності (дипломатичні установи, підприємці, органи митної служби, брокерські агенти); 4) політичної та логістичної доцільності співпраці з певною державою; 5) наявності обмежувальних заходів щодо товарів з України; 6) потреби ринку іноземної держави у товарах та послугах з України; 7) наявність чіткого розуміння заходів держав для середньострокового планування розвитку торговельних зносин; 8) промоції українських товарів та послуг серед урядових та ділових кіл іноземної держави; 9) безпекової ситуації у державах; 10) готовності іноземної держави до науково-технічної співпраці для модернізації виробництва продукції та послуг з високою доданою вартістю.

Для вивчення правової основи двостороннього співробітництва пропонується розглянути таблицю 1.

Загальний товарообіг між усіма державами світу та ринком АСЕАН у 2021 році склав 3 340 122 073 086 дол. США, з них експорт 1 713 047 061 679 дол. США – експорт, 1 627 075 011 407 дол. США – імпорт [10]. За даними статистичної служби АСЕАН із загального товарообігу Асоціації частка торгівлі з Україною становить 0,09%, тобто 3 183 069 863 дол. США. Експорт України до ринку АСЕАН за підсумками 2021 року склав 2 074 232 675 дол. США, а імпорт 1 108 837 189 дол. США¹.

Товарами, що Україна найбільше експортувала до ринку держав-членів АСЕАН є: зернові культури (HS10) 1 286 485 850 дол. США, жири та олії тваринного або рослинного походження; продукти їх розщеплення; готові харчові жири; воски тваринного або рослинного походження (HS15) 127 679 973 дол. США; руди, шлак і зола (HS26) 231 475 837 дол. США; залишки і відходи харчової промисловості; готові корми для тварин (HS23) 53 270 138 дол. США; деревина і вироби з деревини; деревне вугілля (HS44) 35 241 005 дол. США; чорні метали (HS72) 172 034 420 дол. США. Також необхідно надати гідну увагу експорту електронного устаткування, який становив 27 905 297 дол. США.

Товарами, які Україна найбільше імпортувала з ринку держав-членів АСЕАН є: жири та олії тваринного або рослинного походження; продукти їх розщеплення; готові харчові жири; воски тваринного або рослинного походження (HS15) 431 561 583 дол. США; електричні машини, обладнання та їх частини; апаратура для запису або відтворення звуку; телевізійна апаратура для запису та відтворення зображення і звуку, їх частини та приладдя (HS85) 245 555 546 дол. США; реактори ядерні, котли, машини, обладнання і механічні пристрої; їх частини (HS84) 39 262 093 дол. США; каучук, гума та вироби з них (HS40) 72 112 591 дол. США; засоби наземного транспорту, крім залізничного або трамвайного рухомого складу, їх частини та обладнання (HS87) 38 278 930 дол. США.

¹ Питання інвестицій між Україною та державами-членами АСЕАН вже досліджувалася у попередній публікації автора – http://www.lsej.org.ua/1_2022/78.pdf.

Таблиця 1

Держава	Двостороння договірно-правова база у сфері економічного співробітництва ²
Королівство Таїланд	1. Конвенція між Урядом України та Урядом Королівства Таїланд про уникнення подвійного оподаткування і попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і майно; 2. Протокол між Україною і Королівством Таїланд щодо доступу до ринків товарів та послуг; 3. Меморандум про взаєморозуміння між Радою експортерів та імпортерів при Міністерстві закордонних справ України та Радою торгівлі Таїланду; 4. Торговельна Угода між Урядом України та Урядом Королівства Таїланд.
Королівство Камбоджа	(відсутня, або інформація не опублікована на державних ресурсах)
Республіка Сінгапур	1. Угода між урядами України та Республіки Сінгапур про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи. 2. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Сінгапур про сприяння та взаємний захист інвестицій.
Лаоська Народно-Демократична Республіка	(відсутня, або інформація не опублікована на державних ресурсах)
Республіка Союзу М'янма	Угода про співробітництво між Українським союзом промисловців та підприємців (УСПП) та Федерацією торгово-промислових палат Союзу М'янма
Республіка Індонезія	1. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Індонезія про економічне та технічне співробітництво. 2. Торговельна Угода між Урядом України та Урядом Республіки Індонезія. 3. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Індонезія про сприяння та захист інвестицій. 4. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Індонезія про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи. 5. Угода про співробітництво між ТПП України та ТПП Республіки Індонезія.
Малайзія	1. Торговельна угода між Урядом України та Урядом Малайзії. 2. Протокол про взаємний доступ до ринків товарів. 3. Угода про уникнення подвійного оподаткування.
Соціалістична Республіка В'єтнам	(відсутня, або інформація не опублікована на державних ресурсах)
Бруней Даруссалам	(відсутня, або інформація не опублікована на державних ресурсах)
Республіка Філіппіни	Меморандум про взаєморозуміння між Державним комітетом фінансового моніторингу України та Радою з відмивання коштів, підрозділом фінансової розвідки Республіки Філіппіни у сфері обміну інформацією щодо легалізації (відмивання) доходів.

Держава	Імпорт України 2021 рік (дол. США)	Експорт України 2021 рік (дол. США)	Імпорт України 2022 рік (дол. США)	Експорт України 2022 рік (дол. США)
Королівство Таїланд	252 505 000	224 886 000	162 458 000	35 228 000
Королівство Камбоджа	27 887 400	2 386 100	14 749 000	463 000
Республіка Сінгапур	44 689 600	21 581 600	44 449 000	28 761 000
Лаоська Народно-Демократична Республіка	1 909 050	1 833 230	576 000	0
Республіка Союзу М'янма	19 527 400	25 547 900	17 035 000	11 057 000
Республіка Індонезія	431 889 100	809 885 800	221 764 000	98 426 000
Малайзія	272 585 800	132 444 000	224 880 000	125 989 000
Соціалістична Республіка В'єтнам	574 467 200	276 763 200	313 532 000	102 591 000
Бруней Даруссалам	5 042 100	3 131 500	16 000	30 000
Республіка Філіппіни	64 724 700	117 278 800	45 311 000	8 666 000

За даними Державної служби статистики України та Державної митної служби України вдалося вирахувати, що товарообіг між Україною та державами-членами АСЕАН у 2021 році склав 3 310 965 480 дол. США та усього 1 455 981 000 дол. США у 2022 році через повномасштабну збройну агресію росії проти України [11]. Таким чином загальний товарообіг між Україною та державами-членами АСЕАН за 12 місяців 2022 року знизився на 56% від обсягу торгівлі у 2021 році. У порівнянні експорту України у 2022 та 2021 роках щодо конкретної держави: експорт до Таїланду знизився на 86%, до Камбоджі на 81%, до М'янми на 57%, до Індонезії на 88%, до В'єтнаму на 63%, до Брунею на 99%, до Філіппін на 93%. В той же час експорт України до Сінгапуру збільшився на 33%, а експорт до Малайзії залишився майже на рівні 2021 року. Імпорт товарів з держав-членів

АСЕАН до України теж знизився: Камбоджа, Індонезія та В'єтнам зменшили експорт до України майже на 50%. Проте, імпорт товарів з Сінгапуру залишився на рівні 2021 року.

Санкційна політика АСЕАН та держав регіону Південно-Східної Азії щодо росії

Санкції це примусові заходи, що мають нормативно-розпорядчу форму та застосовуються певними державами чи міжнародними організаціями до суб'єктів міжнародного права, що порушили міжнародний правопорядок. Таким чином, досліджуються саме примусові заходи, що відображені у законодавстві держав АСЕАН. Іншими словами, технічна неможливість обслуговування літаків та неспроможність сплачувати російськими картками у певних державах АСЕАН є саме технічною неможливістю, похідним від санкцій США та ЄС, але не

2 за виключення угод про військово-технічне співробітництво (ВТС). Питання ВТС досліджується автором від окремо загальних питань торгівлі.

може вважатися волевиявленням суверенної держави АСЕАН. З одного боку, технічні прогалини у співпраці росії з АСЕАН сприяють перемозі України, але з іншої державні установи України за кордоном повинні ефективніше сприяти запровадженню секторальних санкцій проти росії, зокрема, у галузі військово-технічного співробітництва. Аналіз голосування держав-членів АСЕАН на Генеральній Асамблеї ООН щодо засудження протиправних дій росії досліджувався автором у попередній публікації та не входить до концепції санкцій у класичному розумінні цього заходу.

За результатами вивчення законодавчих актів держав-членів АСЕАН було з'ясовано, що єдиною державою яка запровадила економічні санкції проти росії є Республіка Сінгапур. У березні 2022 року Міністерство закордонних справ Сінгапуру оголосило про цільові фінансові санкції та заходи експортного контролю проти росії, що спрямовані на обмеження спроможності росії вести війну проти України. Згодом Валютно-фінансове управління Сінгапуру опублікувало повідомлення щодо заморожування активів і фінансових заборон чотирьох російських установ – ВТБ Банку; Зовнішекономічного банку; Промсвязьбанку; і Банку Росії [12]. Серед інших обмежень, фінансовим установам Сінгапуру також заборонено фінансувати російський уряд, російський Центральний банк або будь-яку юридичну особу, що належить їм, або діє за вказівкою або від імені державного підприємства, наприклад, «Газпром».

Додатково Уряд Республіки Сінгапур наклав заборону на передачу до росії: 1) усіх товарів у Списку товарів військового призначення та 2) усіх товарів у категоріях «Електроніка», «Комп'ютери» та «Телекомунікації та інформаційна безпека» товарів подвійного використання згідно з переліком наказу про стратегічні товари від 2021 року. [13]

Більшість держав членів АСЕАН не застосували фінансових чи торговельних заходів для протидії російській збройній агресії. Республіка Індонезія, Королівство Таїланд, Бруней Дарусалам, Королівство Камбоджа, Республіка Філіппіни, Малайзія та В'єтнам висловили лише стурбованість ескалацією конфлікту, який серйозно загрожує безпеці людей і має вплив на мир у регіоні. Відомо, що державні установи та приватні особи в кожній з перерахованих держав ініціювали надання гуманітарної допомоги Україні. Проте, паралельне надання незначного обсягу допомоги для України, з одного боку, та продовження здійснення зовнішньоекономічної діяльності з росією, з іншого боку, не мають позитивних наслідків для України та світу. [15,16,17]

Лише дві держави АСЕАН публічно розвивають військово-технічне співробітництво з росією під час її збройної агресії проти України – Лаос та М'янма. Генерал Зау Мін Тун, речник військової ради М'янми, висловив причини підтримки росії з боку військового уряду: «росія працювала над зміцненням свого суверенітету ... треба показати світові, що росія є світовою державою». Уряд М'янми у вигнанні, зі свого боку, опублікував заяву на підтримку України, засуджуючи вторгнення. У ньому говориться, що війна «буде серйозною перешкодою для підтримки міжнародного миру, безпеки та людського розвитку». [17]

Перспективи співпраці та пропозиції до розвитку договірно-правової бази між Україною та державами членами АСЕАН

Значна кількість українських підприємств, що замислюються над стратегією міжнародної експансії своєї компанії обго-

ворюють зрозумілі питання, наприклад: «Проблема полягає не в умовах виходу на ринок, а з чим виходити на ринок АСЕАН? Чи буде економічно доцільним експортувати продовольчий товар у незначних об'ємах до Південно-Східної Азії, яка за 10 тисяч км від України? Чи не буде змарновано кошти на розбудову нового ринку? Чи матиме товар попит? Хто допоможе та які нормативно правові акти варто вивчити?».

Для вирішення вищезазначених питань та поступового збільшення українського експорту до держав-членів АСЕАН, враховуючи особливості кожної з країн АСЕАН, профільному міністерству та закордонним дипломатичним установам України доцільно реалізувати комплекс дій у короткотермівовій та середньостроковій перспективі.

У короткостроковій перспективі доцільно:

1) Зосередитися на укладенні міжвідомчих міжнародних договорів: укладення договорів між митними адміністраціями сторін прискорить митні процедури під час міжнародної торгівлі; укладання угоди між Держспоживслужбами країн значно покращить технічну співпрацю. Задля усунення технічних бар'єрів у торгівлі доцільно укласти міжвідомчі угоди між міністерствами України та відповідними органами іноземних держав з метою співробітництва щодо спрощення та прискорення сертифікації продукції, отримання інших необхідних дозвільних документів для полегшення доступу продукції на ринки договірних сторін;

2) Сконцентруватися на розвитку сільського господарства та співпраці на взаємовигідних умовах з іноземними партнерами АСЕАН для відновлення зруйнованої сільськогосподарської інфраструктури та створення безпечних умов для фермерства. Зважаючи на залежність успішного експорту чорних металів з України та виробів з них від тривалості деокупації Донецької, Луганської, Запорізької області варто акцентувати увагу іноземних партнерів на необхідності уникнення військово-технічного співробітництва з росією та підтримки України, що на пряму пришвидшить перемогу України та, відповідно, експорт українського металопрокату до АСЕАН належної якості;

3) Розумне сприяння експорту визначених аудитором перспективних товарів з високою доданою вартістю для конкретного ринку має стати пріоритетом для ЗДУ. Іншими словами, мед є важким товаром з високою доданою вартістю, але далеко не усі країни тропічного клімату мають потребу у цьому товарі – тому допомагати експортерам потрібно виходячи з реалій попиту. З певних маркетингових причин вважається, що експорт товарів з високою доданою вартістю передбачає повний цикл виробництва в Україні. Проте з практичного досвіду, 9/10 ІТ товарів українських експортерів мають повний цикл виробництва в Китайській Народній Республіці. На відміну поширеної думки, товари з високою доданою вартістю не шукають ринок після завершення виробництва. Більшість ІТ продуктів ще зі стадії експериментального виробництва фінансуються іноземними компаніями з зацікавлених ринків та мають стратегію міжнародної експансії. Встановлено, що тривалий час підприємств Південно-Східної Азії приваблює галузь креативних індустрій з України. Якісні програмні, дизайнерські та веб рішення є візитівкою українських фахівців в Південно-Східній Азії. Це одночасно буденне ремесло для працівників та позитивна іміджева програма для всієї України. Відповідно, потрібно надати належне сприяння перспективній галузі для співпраці;

4) Перевірити дієвість існуючих угод двостороннього міждержавного співробітництва та здійснити роботу над усу-

нення прогаєли у оперативній комунікації. Не менш важливим є якісне наповнення веб сайтів ЗДУ інформацією та покроковими інструкціями про торговельні механізми українською мовою та мовою держави перебування;

5) Розробити з урахуванням податкових особливостей країн регіону Південно-Східної Азії пільгові програми кредитування для виконання експортних угод;

6) Щоденно проводити роботу над отриманням Україною гуманітарної допомоги з одночасною промоцією інвестиційного клімату в Україні. Тісно співпрацювати з профільними міністерства іноземних держав та іноземними закордонними дипломатичними установами в Південно-Східній Азії про вирішення проблем експорту до ринку АСЕАН. Немає нічого соромного у отриманні практичних порад від досвідчених дипломатів інших держав, які успішно торгують з АСЕАН;

7) Організувати ефективну регіональну інформаційну кампанію, що матиме наслідком масове публічне осудження населенням іноземної держави протиправних дій росії. Особливість кампанії повинна бути у врахуванні культурних та релігійних табу держави перебування та наданні новинам конотації віри в перемогу України;

8) На законодавчому рівні спростити експортне «коло узгодження» та зменшити податок на прибуток для високотехнологічної галузі;

У середньостроковій перспективі доцільно:

1) Активізувати інституалізацію відносин між Україною та АСЕАН шляхом створення Комітету АСЕАН в Україні та започаткування роботи Спільної комісії між Україною та АСЕАН щодо секторального співробітництва;

2) Прийняти на високому рівні рішення про відкриття постійної української торговельно-економічної місії у регіоні Південно-Східної Азії, яка повинна практично працювати з потенційними іноземними інвесторами та надавати інформаційну, консультаційну, юридичну допомогу українським бізнес-структурам, які ведуть бізнес у країнах АСЕАН. МЗС та Мінекономіки за допомогою підприємців, аудиторів, академічних дослідників повинні вивчити і запропонувати конкретні прагматичні рішення, що дозволять розширити традиційні рамки співпраці, забезпечити взаємну відкритість ринків товарів, послуг і технологій. Альтернативною пропозицією є відкриття Українського Дому у Республіці Індонезія.

3) Досягти згоди з урядами Сінгапуру, Малайзії, Філіппін про створення зон вільної торгівлі, або надання преференційного ставлення в рамках іншої угоди;

Висновки. Наразі інституалізація відносин між Україною та АСЕАН перебуває у стані розвитку. За останні 2 роки Верховна Рада України набула статус Спостерігача Міжпарламентської Асамблеї АСЕАН та було призначено Представника України при Асоціації держав Південно-Східної Азії. Опрацьовується питання відкриття комітету АСЕАН в Україні та економіко-правові аспекти програми співпраці між АСЕАН та Україною для набуття Україною статусу секторального партнера по діалогу. Найбільш пріоритетними сферами секторального співробітництва між Україною та АСЕАН вважаються інформаційні технології, сільське господарство, енергетика, машинобудування та військово-технічна співпраця, медицина. У 10 країнах АСЕАН функціонує 5 закордонних дипломатичних установ України, які у своєму складі мають економічний сектор та відповідаль-

ного дипломата за розвиток торговельного співробітництва. Планується відкриття Посольства України у Республіці Філіппіни.

Азійська стратегія МЗС України вбачає в АСЕАН потужного політичного та економічного партнера. Потенціал відносин України з АСЕАН критично не використаний. Наразі Україні необхідно сконцентруватися на експорті агропродукції та наукомістких товарів. Українські підприємства-експортери можуть зайняти ряд вільних ніш на ринку цих країн. Отримання постійної підтримки від АСЕАН щодо Чорноморської зернової матиме відчутну роль в забезпеченні глобальної продовольчої безпеки та реалізації зернової угоди

Розвиток договірно-правової бази з державами АСЕАН передбачає створення зон вільної торгівлі, або надання преференційного ставлення в рамках іншої угоди. Необхідно активізувати укладання міжвідомчих міжнародних договорів між митними службами партнерів та відомствами, що відповідають за безпеку харчових продуктів.

Загальний товарообіг між Україною та державами-членами АСЕАН за 12 місяців 2022 року знизився на 56% від обсягу торгівлі у 2021 році. Проте, цей результат необхідно використовувати не з позиції виправдовування рецесії, а пошуку нових правових інструментів для експорту і відповідно перемоги України. Встановлено, що товарами, які Україна найбільше експортувала до ринку держав-членів АСЕАН за результатами 2021 року є: зернові культури; жири та олії тваринного або рослинного походження; руди, шлак і зола; залишки і відходи харчової промисловості.

Єдиною країною Південно-Східної Азії, яка на державному рівні запровадила санкції проти росії є Сінгапур. Урядом Сінгапуру було підтримано цільові фінансові санкції та заходи експортного контролю проти росії, також країна наклала заборона на передання рф товарів військового призначення.

Україна не має права втратити політичну підтримку та наявну до 2022 року позитивну динаміку товарообігу з країнами АСЕАН. Розвиток економічної співпраці України з Південно-Східною Азією наразі має необхідний людський, технічний, правовий ресурс та залежить від адресної роботи відповідальних осіб.

Література:

1. Resolution on accrediting the parliament of Ukraine as an observer of ASEAN Inter-Parliamentary Assembly. *42nd GENERAL ASSEMBLY ASEAN INTER-PARLIAMENTARY ASSEMBLY*. 2022. URL: <https://cutt.ly/G4Ey1wO>.
2. Указ Президента України №765/2022 Про призначення В.Гамяніна Представником України при Асоціації держав Південно-Східної Азії. Офіс Президента України. 2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7652022-44793>
3. Економічна статистика / Зовнішньоекономічна діяльність. Державна служба статистики України. 2020. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm.
4. Веб сайт МЗС України. Новина "Дмитро Кулеба на саміті АСЕАН підписав документ про приєднання України до Договору про дружбу та співробітництво в Південно-Східній Азії". МЗС України. 2022. URL: <https://cutt.ly/h4PmPYc>.
5. Секретаріат АСЕАН. Статут Асоціації держав Південно-Східної Азії. 2008. URL: <https://cutt.ly/f4PmA5s>
6. Стаття "Understanding ASEAN legal framework of external relations in the context of Ukraine – ASEAN partnership". *Правова позиція*. URL: <https://cutt.ly/b4PmDLH>

7. Веб сайт МЗС України. Дипломатичні установи. МЗС України. URL: <https://cutt.ly/H4PmGld>
8. Веб сайт МЗС України. Відкритий набір Послів. МЗС України. URL: <https://mfa.gov.ua/vacancies>.
9. Профіль України в СОТ. Веб сайт СОТ. 2023. URL: <https://cutt.ly/S4PmN6h>
10. Статистична служба АСЕАН. ASEAN Statistics Data Portal. 2023. URL: <https://cutt.ly/A4Pm1vk>
11. Статистика та Реєстри Держмитслужби України. Державна митна служба України. 2023. URL: <https://cutt.ly/j4Pm0V6>
12. "Mitigating The Unique Sanctions Risks Of Singaporean Trade". *Law 360*. 2022. URL: <https://cutt.ly/e4Pm26S>
13. "Sanctions and Restrictions Against Russia in Response to its Invasion of Ukraine". Ministry of Foreign Affairs of Singapore. 2022. URL: <https://cutt.ly/44Pm3bz>
14. Ian Storey and William Choong, "Russia's Invasion of Ukraine: Southeast Asian Responses and Why the Conflict Matters to the Region", ISEAS Commentary, March 9, 2022. URL: <https://cutt.ly/14Pm5IV>
15. Stop Russia sanctions : Prime Minister Hun Sen. *The Nation Thailand*. 2022. URL: <https://cutt.ly/X4PQq6Y>
16. Russia war waves buffeting far-away Indonesia. *Asia Times*. 2022. URL: <https://cutt.ly/e4PQeCp>
17. Myanmar's Military Council Supports Russia's Invasion of Ukraine", VOA, February 25, 2022. URL: <https://cutt.ly/u4PQtrT>

Deineko D. Current state and prospects of economic cooperation between Ukraine and ASEAN, ASEAN Member States

Summary. In 2021, the total GDP of the Association of Southeast Asian Nations was 3.35 trillion US dollars. The market of ASEAN member states is a promising direction for Ukrainian exports and international technical cooperation. According to the 2021 data of the ASEAN statistical service on the total trade turnover of the Association, the share of trade with Ukraine was 0.09%, or 3,183,069,863 US dollars. Due to the full-scale aggression of Russia against Ukraine, Ukraine's trade with international partners of the Southeast Asian region has

significantly decreased, but a detailed study of the current state of relations based on the results of 2022 and the determination of development prospects by scientific research institutes has not been conducted yet. As part of the study, the author defined 4 tasks: 1) investigate the legal basis of economic relations between Ukraine and ASEAN, between Ukraine and ASEAN member states; 2) analyze the structure and volume of trade between Ukraine and ASEAN member states before and after the beginning of Russia's full-scale aggression against Ukraine; 3) study the policy of ASEAN member states in the context of the application of sanctions against Russia; 4) identify prospective areas of cooperation and propose the most appropriate bilateral agreements between Ukraine and ASEAN member states for discussion and conclusion. According to the results of the study in 2022, the trade turnover between Ukraine and ASEAN countries amounted to 1,455,981,000 US dollars. Thus, the total turnover between Ukraine and ASEAN member states in 2022 decreased by 56% from the volume of trade in 2021. In comparison of exports of Ukraine in 2022 and 2021 in relation to a specific country: exports to Thailand decreased by 86%, to Cambodia by 81%, to Myanmar by 57%, to Indonesia by 88%, to Vietnam by 63%, to Brunei by 99%, to the Philippines by 93%. The publication defines the current state of institutionalization of relations between Ukraine and ASEAN, specifies proposals regarding the priority areas of development of the legal framework between Ukraine and ASEAN. The legal aspects of cooperation with ASEAN within the framework of sectoral dialogue partnership are studied. Author highlights promising agreements between Ukraine and ASEAN members with an aim of reaching an agreement on a preferential trade zone in the mid-term plan. The author examines the sanctions policy of the ASEAN regarding Russia's aggression against Ukraine and develops proposals for obtaining international support. Finally, the author offers practical legal proposals for improving economic cooperation, taking into account the needs of the ASEAN market and the peculiarities of the Southeast Asian region.

Key words. Ukraine, ASEAN, ASEAN member states, Ukrainian exports, economic diplomacy.